

Vejam ara si han canviat gaire en aquests trenta anys aqueixes provisionals conclusions. El que més canvia és el desnivell cronològic favorable al català, que ja assenyalava llavors, i que ara s'augmenta en dos o tres-cents anys més de diferència en l'anticipació de les dades catalanes sobre totes les altres; car si hi afegim el testimoni arag. antic —vist que Fanlo només és a una quarantena de quilòmetres, línia recta, de la vall, quasi del tot catalana, de Benasc— ja no foren tres-cents sinó prop de quatre-cents abans. Això invita, fins i tot, a sospitar que el mot va propagar-se des de la nostra llengua a les altres romàniques: si no en el sentit radical de manlleu, almenys en el d'iniciativa preponderant i el d'inducció de gran força a favor de les formes definitives del mot (i segurament la cosa).

El metaplasm de -ERE en -ARE es comprèn millor que enlloc en les condicions fonètiques i morfològiques dels nostres dialectes orientals (ross. inclòs). Ací *escodador*, *escodement*, sonen idèntics a *escodador* i *escodament*, ací doncs era més fàcil que enlloc la creació d'un postverbal *escoda* partint de tals formes i de tot el verb. La formació del postverbal *escoda* des de EXCUTERE és paral·lela a la del fr. mj. i norm-pic. *escouche* «couteau de bois ou de fer non tranchant qui sert à battre les tiges de lin ou de chanvre», des de *EXCUTICARE (FEW III, 290a, § 2). D'altra banda, ¿com podia sobreviure un infinitiu *escoré (resultat fonètic normal de EXCUTERE) o formes de futur-condicional com *escoré, -*oria*, al costat d'*escodem*, *escot*, *escodia*, *escodent*? I el participi: era històricament *escós*, -*ossa*, EXCUSSUS, però no s'hauria entès que *cuiros escossos eren el fruit del qui els treballava *escodent-los*.

Totes aqueixes eren formes tan poc viables com el participi *tort* per *torçat* o *pascut* per *peixat*. El metaplasm ací sorgia com un remei inevitable, els *cuiros* eren *escodats*, la pedra *escodada*, el postverbal *escoda* naixia planerament, i creat en les zones menestrals i industrials de Barcelona i Perpinyà s'expandia com taca d'oli cap a les d'Aragó, primer, i després Castella, molt menys desenvolupades en aquest terreny. *Cuiros escodats* es troba també en textos occitans dels Ss. XIII-XIV (PSW III, 174 per cert tots en ciutats limítrofes o pertanyents a la nostra sobirania: Narbona, Limós, Mont-real de l'Aude, Montpeller); l'*escodador* suspecte de pronúncia catalana, en la *Coutume* de Bordeus (ibid.).

La zona de Perpinyà fou sempre el gran terreny d'intercanvi entre la vida econòmica catalana i la de les terres d'Oc. El cas és que en aquestes s'ha conservat EXCUTERE vivíssim, i precisament en el significat més adequat com a punt de partida semàntic de la idea de 'batre amb escoda': oc. ant. *escodre* «battre le blé» ja apareix en textos occitans medievals (PSW III, 175; Stichel, *Beiträge*, 50) i avui en una amplíssima zona lld., prov., alvernesa i llemosina, que pel Nord enclou el fprov. i fcomt. fins més enllà de Belfort i el Saône, d'altra banda fins al reto-rom. *escuder* (Sobreselva, Alta Engadina). La forma del mot

vacilla pertot entre el regular *escouire* (sobretot als Alps) i el normalitzat *escoudre* (predominant en lld., alv., llem.), sense que hi faltin casos del metaplasm de què parlem (tipus *écouer* a Normandia, Jersey, Bresse, Val de Saire) (FEW III, 287a7f., 288a).

Matis bàsic és el de «battre le blé», però amb ampliacions o desviacions en diversos sentits 'apallissar (algú)', *TdF*, i en particular en el Forés («rosser»), «fouler» (a Lallé), «fouler l'orge» (Haute-Ubaye), «broyer le lin» (Suïssa), «l'étoüpe» (Meurthe-et-M.), «battre à grand tour de bras» (Bournois), Borgonya *écou* «battu, exténué, épuisé de fatigue», Val-Anzasca *ško* «abbacchiare». Per si faltessin punts de suport al canvi de conjugació podem fixar-nos, encara, que el nom d'agent nominatiu prov. i roerg. *escoudeire* «batteur en grange» (-ÍTOR) s'ha tornat *escoudaire* en el Baix Llemosí, que se superposa perfectament amb el nostre *escodaire* verdaguerià; i a la Dordonha diuen *eicoudage* «battage du blé» (FEW 288a, § 2). El sentit abastava, doncs, tots els matisos de la idea de 'batre', i podia concretar-se en la de 'batre les pedres' i 'batre les pells'.

Aquest procés de creació secundària d'*escoda* i d'*escodat* té doncs una gran versemblança. Provat amb certitud potser no hi queda del tot: deixem encara oberta una porta a l'única alternativa ja possible: origen pre-romà del nom de l'instrument.⁵ Però ja hem vist (nota 3) que l'únic indici en què s'havia cregut —i que havia induït a dubtes fins en obres de lingüistes seriosos com una nota de J. Loth (*RCelt.* xli, 56) i la del DECH— és nul o debilíssim, i el dictamen d'Ant. Thomas, tan entès en matèria de textos i fonts del baix llatí gal·licà, coincidia incondicionalment amb aquest judici.

DERIV.: *Escodar*, *escodaire*, *escodat*, veg. supra. *Escoder*. +*Escodeny* ross.: «de quascuna somada de fusta que s'errarà, pac 12 drs., exceptat que d'*escodenys* no sia tengut de pagar re», doc. de 1321, altres de 1377 i 1380, i encara avui «vay posar als pomers plantats dos o tres *escodenys* per amor que les besties no-ls i fessen mal» en una nota moderna de Conflent (Estoer, 1878), *InvLC*: extrets que indiquen unes posts de poc gruix abatudes pel bosquerol en els arbres, amb la seva eina, i emprades per protegir els costats dels plançons o arbres flacs; també occità, i fins als Alps, *escouden* (*TdF*), que fildlegs provençals ens expliquen com a «planche d'une bille qu'on refends», i que Levy documenta en dos textos de fi de l'Edat Mitjana, interpretant la terminació com *escodenc* (PSW III, 175a), però tant la grafia mistraliana com les dues grafies medievals *escodens* i *escoents*, si bé equívokes, corresponen tant o més bé a -*nh* que a -*nc*.

¹ Datació molt cridanera; deu ser força antic, tanmateix, segons alguna forma i grafia que conté; *scopellos* (< SCALPELLOS) i *capo-martellos* no tenen, en canvi, fesomia gaire arcaica. —² No oblidem de tota manera els casos com TORRERE > TORRAR (no sols cat. i oc., sinó gall. i cast. antic i dialectal *turrar*, DCEC TOSTAR), *péixer* > *peixar*,